

O PREMENÁCH A PERSPEKTÍVACH KNIHY

ODBORNÝ SEMINÁR TLIB 2022

MGR. JURAJ VALKO

The author provides a summary of the 21st year of the specialised seminar for librarians and information specialists *Tlib 2022* with the main topic entitled *The Book – Its Transformations and Perspectives*. The event, which took place on the 24th – 25th May 2022 under the authority of the State Scientific Library in Banská Bystrica, also included the 6th annual forum of young library and information specialists *Library Incubator*. The seminar program consisted of a total of 17 contributions presented not only by experts in the field of librarianship and information science but also by publishers, editors, and book designers. Contributions of the first seminar day were primarily focused on the history and future of the book as a medium of information and as an art object. The second day was filled-out with contributions dedicated to book design issues.

Keywords: specialised seminars; State Scientific Library in Banská Bystrica; book culture; book design

 juraj.valko@snk.sk

 Kancelária generálnej riaditeľky
Slovenská národná knižnica,
Martin

 <http://www.snk.sk/>

Zdroj: Marek Durdiak

Od apríla 2022 sa verejné podujatia môžu po dlhých dvoch rokoch opäť konať bez obmedzení a organizátori sa (prinajmenšom zatiaľ) nemusia obávať zavádzania zásadných bezpečnostných opatrení. Pandémia, zdá sa, zanechala nezmazateľné stopy aj na podobe súčasných a budúcich kultúrnych podujatí. Z tohto hľadiska je však potrebné vnímať zmeny nanajvýš pozitívne. Inštitúcie si po vyhlásení mimoriadnej situácie v marci 2020 rýchlo osvojili prácu s modernými komunikačnými platformami a v súčasnosti záujemcom umožňujú zúčastňovať sa hromadných akcií buď priamo na mieste konania, alebo prostredníctvom online prenosov, eventuálne oboma spôsobmi súčasne. Práve pre posledný spomenutý model sa rozhodla Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, ktorá v spolupráci so Slovenskou asociáciou knižníc a Spolkom slovenských knihovníkov a knižníc v dňoch 24. a 25. mája usporiadala odborný seminár pre knihovníkov a informačných špecialistov Tlib 2022. Obsah 21. ročníka seminára, ktorého nosnou témou bola „knihy – jej premeny a perspektívy“, bol (rovnako ako v predchádzajúcom roku) prístupný tak osobám prítomným v prednáškovej sále knižnice, ako aj vopred prihláseným divákovi sediacim pred obrazovkami domácich či pracovných počítačov. Ďalším rozumným krokom

organizátorov bolo zverejnenie audiovizuálneho záznamu prezentovaných príspevkov na internete¹, vďaka čomu je možné dodatočne sa s nimi oboznámiť alebo si ich opätovne pripomenúť. Spolu s čoskoro vydaným zborníkom prednášok bude cieľovej skupine ponúknutý komplexný pohľad na pertraktované otázky.

Zahájenie seminára Tlib 2022. Zdroj: Marek Durdiak

SONDY DO MINULOSTI A BUDÚCNOSTI KNIHY

Program prvého dňa seminára tvorilo dovedna osem príspevkov, ktoré doplnila komentovaná prehliadka výstavy dokumentaristu a fotografa Tomáša Hulíka, nesúca názov *Odvrátená strana Slovenska*. Tematicky heterogénne príspevky boli prestúpené témou dejín, aktuálneho stavu a budúcnosti knihy ako nositeľa dvojzjedinej identity – klasického textového média i umeleckého artefaktu. Zoltán Rédey z Univerzitnej knižnice v Bratislave účastníkov hneď v úvode previedol evolúciou podôb knihy a ich funkcií od prvopočiatkov (papyrusových zvitkov) po súčasnosť (digitalizované formy). Neuveriteľne obsírnu problematiku podielu vizuálnej stránky knihy na jej celkovej výpovednej hodnote elegantne vtesnal do vyhradených 20 minút.

Na vystúpenie Zoltána Rédeya plynulo nadviazal riaditeľ Slovenského vydavateľského centra Vladimír Valentík. Svoj mimoriadne podnetný referát začal zamyslením, či je existencia tradičných kníh priamo ohrozená prudkým vývojom digitálnych technológií a rozširovaním elektronických kníh, ktoré pozorujeme v posledných desaťročiach. Prítomných ubezpečil, že fenomén stretu starých a nových umeleckých foriem ľudstvo v moderných dejinách zažilo niekoľko (malierstvo verus fotografia, divadlo verus film), ani jeden z nich však dosiaľ nevedol k zániku toho-ktorého druhu umenia. Uvedené skutočnosti podľa neho implikujú, že ani kniha nebude v budúcnosti kompletne nahradená niektorým z „konkurenčných“ nehmotných nosičov informácií. Hoci by bolo naivné domnievať sa, že z praktického, najmä ale z vizuálneho hľadiska sa viaceré atribúty knihy časom neupravujú, aby uspokojili meniace sa požiadavky konzumenta, takmer s istotou je možné predpovedať, že vďaka svojej umeleckej hodnote bude existencia knihy aj v budúcnosti zaručená. Vychádzajúc z ideí presadzovaných Marcelom Duchampom, reprezentantom avantgardného umeleckého hnutia book art, prednášajúci uviedol, že umelecká kniha „ako taká nemá funkciu sprostredkovať myšlienky, ale je to objekt – socha, ktorá si zachováva určité prvky pragmaticky – prakticisticky pochopenej knihy“. Vnímanie knihy v zmysle výtvarno-umeleckého objektu a zároveň produktu technologického pokroku podľa neho predstavuje východisko zo situácie, keď toto tradičné médium bojuje o svoje miesto pod slnkom. Stručnú formuláciu uvedeného prí-

stupu podal Vladimír Valentík vo svojich deviatich tézach biblioestetizmu, ktorý charakterizoval ako výsledok zlúčenia vydavateľskej činnosti a estetizácie. Podstata danej názorovej koncepcie spočíva v tom, že kniha je nositeľom predovšetkým estetickej funkcie, pričom jej ostatné funkcie sú odsunuté do úzadia. Biblioestetizmus je de facto protikladom konvenčného – praktického prístupu ku knihe. Zvýšený dôraz na umeleckú funkciu knihy však podľa autora nemá viesť k úplnému potlačeniu jej tradičnej – literárnej funkcie. Naopak, predpokladom úspešného zachovania knihy – hmotného artefaktu v súčasnom ponímaní – je zladenie oboch funkcií a ich premena na jeden organický celok.

Vladimír Valentík: Biblioestetizmus – skúsenosti a perspektívy.
Zdroj: Marek Durdiak

Seminár pokračoval prednáškou Franza J. Gangelmayera (Mestská knižnica Viedeň), v ktorej historik vyzdvihol význam bibliofilie v súčasnosti (prejavujúcej sa najmä v zberateľskom snažení zanietených milovníkov kníh) a okrem iného vyjadril presvedčenie, že hoci sa ľudstvo pozvoľne prehuplo do digitálneho veku, fascinácia knihami neustúpila, ba zreteľne vzrástla. Nevedno, či to bolo dielo náhody, alebo zámer organizátorov seminára, je však namieste podotknúť, že dojem, ktorý toto potešujúce konštatovanie zanechalo na účastníkov, umocnilo vystúpenie troch po sebe nasledujúcich rečníkov. Príspevok podaný literárnym historikom Petrom Cabadajom priblížil životné osudy a pôsobenie Jána Vrtílka a jeho dcéry Ludmily Mlichovej, prevádzkovateľov žilinskej knihárskej dielne, s osobitým zreteľom na vklad tých-

to osobností do slovenskej knižnej kultúry a knižného umenia. Typograf a grafický dizajnér Peter Ďurík sa v referáte zamerával na tradíciu tvorby vzácnych kníh – bibliofilii – v slovenskom kultúrnom prostredí (k pestovaniu ktorej nemalou mierou sám ako výtvarný redaktor prispel), ale aj na kritiku produkcie dnešných komerčných vydavateľstiev. Publicista a spisovateľ Igor Válek sa napokon s publikom podelil o osobné spomienky na spoluprácu s akademickým maliarom a autorom knižných ilustrácií Stanislavom Lajdom, ktorého génius charakterizoval, citujúcu kurátorku Darinu Arce, takto: „Orientáciu hľadá vo vlastných skúsenostiach s autormi ilustrácií jeho detstváho a tínedžerského obdobia. Empaticky sa vie priblížiť čitateľovi, pre ktorého je kniha určená, a jednoznačne zohľadňuje vo svojej ilustrácii vek čitateľa. Dokáže k téme prísť s vážnosťou a realistickou presnosťou, alebo s detskou čistotou hravosťou, keď prevládajú prvky karikatúry či grotesknej štylizácie kreslených filmov.“²

Prezentácia tvorby Petra Ďuríka. Zdroj: Marek Durdiak

ZA HRANICAMI SLOVENSKA

Siedmy príspevok prvého dňa podujatia, spracovaný Ivetou Hurnou a Helenou Mlejovou, niesol názov *Okno do Palestíny – tradície kníh, čítania a projekty na podporu čitateľskej gramotnosti*. Helena Mlejová informovala o iniciatíve slovenského združenia Dva v jednom a palestínskej organizácie Tamer Institute, ktorej cieľom bolo nájdenie prieniku dvoch odlišných kultúr – na jednej strane európskej, kde je čítanie úzko previazané s každodenným životom, a arabskej, ktorá aj napriek vekmi pestovanej literárnej tradícii dnes v tomto smere vplyvom globalizácie a ďalších faktorov výrazne zaostáva – a to prostredníctvom oboznámenia slovenskej čitateľskej verejnosti s detskou tvorbou arabských autorov a zároveň priblíženia slovenskej literatúry palestínskym deťom. Jedným z výsledkov kooperácie spomenutých organizácií malo byť sprostredkovanie preložených arabských diel slovenským čitateľom a naopak. V rámci realizácie projektu mali zástupcovia slovenskej literatúry a knižnej kultúry príležitosť navštíviť v marci 2022 niekoľko kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií so sídlom v meste Ramallah a v príľahlých oblastiach. Jednou z nich bol práve Tamer Institute, nezisková organizácia zameraná na komunitné vzdelávanie mládeže s pôsobnosťou na celom území Palestíny. Spoločným menovateľom dlhého zoznamu aktivít tohto inštitútu je podpora práv na vzdelanie, slobodný prístup k informáciám a rozvoj kritického myslenia, s ktorými úzko súvisí podpora čítania v rodinách bez ohľadu na ich spoločenské postavenie. Tá je stelesnená najmä v pestrej ponuke kníh pre deti jednotlivých vekových kategórií či metodických príručiek poskytujúcich odporúčania, ako správne čítať deťom, ako dieťaťu vybrať vhodnú knihu a pod., ale i v rozličných programoch, workshopoch či diskusiách s literátmi, ktoré sa uskutočňujú v súčinnosti s domácimi, zahraničnými i medzinárodnými organizáciami. Od roku 1992 napríklad inštitút každoročne (v závislosti od aktuálnej bezpečnostnej situácie) organizuje tzv. národný týždeň literatúry, ktorý je určený prevažne učiteľom, študentom a rodinám s deťmi. Helena Mlejová upozornila na skutočnosť, že v prostredí arabskej mládeže sa najväčšej popularite tešia vizuálne príťažlivé knihy, ktorých príbehy sú obohatené o ilustrácie často previazané s kaligrafickými motívmi, čím v deťoch neposilňujú iba vzťah k čítaniu, ale k umeniu ako takému. Spresnením príspevku bolo predstavenie tzv. mobilnej knižnice inštitútom spravovaného kanálu na platfor-

me YouTube, kde používateľ nájde originálne audiovizuálne stvárnenie príbehov z kníh z vlastnej produkcie. Kanál slúži ako invenčný nástroj prezentácie knižnej tvorby a s využitím nenáročných technologických postupov súčasne uľahčuje prístup k jej obsahu nielen deťom so slabými čitateľskými návykmi, ale aj zdravotne znevýhodneným divákovi, keďže príbehy sú tlmočené do posunkovej reči.

Prvý deň podujatia uzatváral Jozef Gross, zastupujúci kníhkupectvo Slovart G. T. G. V príspevku nazvanom *Význam a udržateľnosť tradičnej distribúcie literatúry v súčasnosti* účastníkom na konkrétnych ukazovateľoch predviedol vývoj predaja kníh v Európe za uplynulých 20 rokov. Európsky knižný trh sa vyznačuje masívnym vplyvom na globálnu knižnú produkciu, keďže práve štáty tohto svetadiela sú sídlom až siedmich z desiatich najvýznamnejších vydavateľských skupín a zároveň miestom konania najvýznamnejších svetových knižných veľtrhov. Uvedieme niekoľko pozoruhodných postrehov z prednášky týkajúcej sa knižného predaja. Z údajov spracovaných zväzom Federation of European Publishers vyplýva, že v rokoch 2006 – 2016 sa objem predaných kníh v Európe pohyboval v rozmedzí 22 až 24 miliárd €, pričom neprekvapí, že najväčší podiel predaných tlačенých kníh pripadal v tomto období na krajiny s najrozvinutejším knižným trhom – Nemecko, Spojené kráľovstvo, Francúzsko, Španielsko a Taliansko. Napriek tomu, že Slovensko v tomto porovnaní reprezentovalo iba približne 0,4 % celkového objemu, so zreteľom na počet obyvateľov bolo v danom porovnaní približne na úrovni Českej republiky či Maďarska. Zároveň, ak by sme do úvahy vzali mieru predajnosti kníh vo vzťahu k počtu obyvateľov, vrchné priečky rebríčka by obsadili krajiny Škandinávského polostrova. Obdobné výsledky prinieslo aj ďalšie porovnanie, ktoré bolo zamerané na počet titulov vydaných v jednotlivých štátoch Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP) za kalendárny rok. Z dát zhromaždených za obdobie rokov 2010 – 2015 vyplýva, že celková produkcia slovenských vydavateľstiev (5 000 – 10 000) bola porovnateľná napr. s nóorskymi, gréckymi či rakúskymi náprotivkami, zatiaľ čo najviac publikácií bolo vydaných v Spojenom kráľovstve, ktoré sú – aj zásluhou dominantného postavenia angličtiny oproti ostatným jazykom – exportované do celého sveta. Za ním nasledovali Nemecko, Francúzsko, Taliansko a Španielsko. Ak by sme však porovnali počet vydaných titulov v prepočte

na milión obyvateľov, Slovensko by patrilo medzi prvých desať, resp. jedenásť štátov EHP. Doplníme, že v Európe je každoročne vydaných viac ako pol milióna nových knižných diel. Ďalšie prezentované štatistické údaje, tentoraz ohraničené rokmi 2006 a 2015, poskytli prehľad o záujme občanov o tie – ktoré literárne žánre v rámci európskeho knižného trhu. Až na mierne odchýlky si rozdelenie predaných titulov podľa zamerania zachováva pomerne stabilnú podobu. Podiel publikácií pre deti tvorí podľa dostupných dát približne 12 % z celkového počtu predaných kníh, beletria oslovuje asi polovicu spotrebiteľov, jeden z piatich zákazníkov uprednostní titul zo žánru odbornej, resp. vedeckej literatúry a zvyšná časť koláča pripadá na školské učebnice. Zaujímavé zistenia priniesol aj graf zobrazujúci rozdelenie predaja kníh v závislosti od typu nosiča, ktorý bol spracovaný na základe dát pokrývajúcich roky 2009 – 2018. Aj napriek čoraz viac skloňovanej obave zo zániku tradičných kníh je z údajov reflektujúcich pomer predaja elektronických a tlačенých publikácií zrejmé, že eBooky sú stále iba marginálnym zdrojom výnosov vydavateľstiev. Slovanmi Jozefa Grossa, „*dlhodobo elektronická kniha tvorí okolo 5 % na európskom trhu, na Slovensku je to 1 – 2 %, veľmi nízky podiel elektronických kníh majú krajiny južnej Európy*“. Výraznejšie stúpa dopyt po elektronických knihách najmä vo Veľkej Británii, ale i v USA či Indii. Ak uvedený trend nezvrátila dokonca doznievajúca celosvetová pandémia, môžeme optimisticky predpokladať, že ani prílet novej Talebovej „čiernej labute“ nebude mať pre tlačенé knihy fatálne následky.

Komentovaná prehliadka výstavy Tomáša Hulíka *Odvrátená strana Slovenska*. Zdroj: Marek Durdiak

O KNIŽNOM DIZAJNE

Tlib 2022 bol už tradične spojený s fórom mladých knižnično-informačných špecialistov, nazvaným *Knižničný inkubátor*. Na druhý deň seminára tak hostia mali príležitosť vypočuť si ďalších deväť originálnych príspevkov, ktorých ústrednou témou bol knižný dizajn.

Grafická dizajnérka Kristína Šebejová, spoluzakladateľka projektu *Reč mesta*, zaoberajúceho sa škodlivosťou vizuálneho smogu, a vydavateľka novín *Ta Take Town* a viacerých knižných titulov, sa vo svojom príspevku sústredila na vplyv lokálnej kultúry na grafický a knižný dizajn. Kristína Šebejová uviedla, že impulzom na vydávanie novín *Ta Take Town* bola reakcia na dlhodobý odliv obyvateľov Prešova, ktorí disponujú potenciálom budovania a udržateľnosti identity, kultúry a vzdelanosti mesta, do rozvinutejších častí Slovenska alebo do zahraničia. Účelom novín je dokumentovať (tzv. paralelné) dejiny mesta, príbehy neobyčajných a tvorivých Prešovčanov a Prešovčaniek, špecifické prejavy miestnej kultúry, ale tiež hodnotné, avšak často prehliadané fragmenty mestského prostredia. Pravidelné rubriky posledných vydaní sú okrem toho doplnené reáliami ďalších východoslovenských miest. Prednášajúca hravým spôsobom predstavila nielen obsah časopisu, ale aj knihu *Ta Take Mesto*. „*Sprievodca paralelnou históriou mesta Prešov*“, informujúci čitateľov o minulej, súčasnej i budúcej podobe mesta, je koncepčne rozdelený na štyri samostatné celky: budovy a objekty, ktoré prestali existovať alebo stratili pôvodnú funkciu (tzv. Dead Points); súčasníkmi zatratené budovy, ktoré dotvárajú kolorit mesta; nezrealizované návrhy na prestavby mestských budov a objektov; rozhovory s regionálnymi aktivistami pôsobiacimi prevažne v kultúrnej sfére.

Ta Take Town však nebol jediným magazínom disponujúcim sofistikovaným dizajnom, s ktorým sa účastníci mohli na podujatí zoznámiť. V popoludňajšom bloku predstavila kultúrny časopis pre mládež *Hmota* jeho zakladateľka a šéfredaktorka Laura Biliková. Prostredníctvom ukážok jednotlivých vydaní štvrťročníka postupne previedla vývinom jeho vizuálnej identity, vyznačujúcej sa poctivým prístupom redakcie k selekcii použitých farieb, fontov, ale i fotografií či ilustrácií, ktoré spravidla reflektujú pre každé číslo charakteristickú tému. Piliermi vizuálnej identity časopisu sú dynamické logo, jedinečná farebná paleta, originálne grafické prvky a ilustrovaná obálka.

Natalia Nosova z Vojvodskej verejnej knižnice E. Smolku v Opole vo svojej prednáške predstavila knihu, konvenčne vnímanú ako zdroj informácií definovaný najmä textovým obsahom, ako dielo spĺňajúce kritériá umeleckého diela práve bez ohľadu na obsahovú stránku. Na konkrétnych príkladoch potvrdila, že synergiou estetického vzhľadu, vhodne zvoleného materiálu a jedinečného tvaru sa tento objekt môže stať nadčasovým prameňom inšpirácie i možnosťou rozvíjania fantázie a precítenia pevného puta medzi slovom a obrazom. Potvrdením pravdivosti tejto idey bola aj prezentácia tvorby oceňovaného knižného ilustrátora Lukáša Tomeka, ktorý si príspevkom s názvom *Workflow moderného ilustrátora* podmanil prednáškovú sálu krátko pred obednou prestávkou.

Grafik Peter Valach účastníkov oboznámil s vývinom moderných edukatívnych kníh pre deti. Edukatívne knihy určené najmladším čitateľom prešli za posledné desaťročia – priamoúmerne s vývojom tlačiarenských technológií či rozšírením portfólia ponúkaných typov kníh – priam revolučným skokom. Znížila sa veková hranica cieľovej skupiny a dnes sú na pultoch kníhkupectiev dostupné tak knihy určené predškólakom, ako aj novorodencom. Ako napovedá samotný termín edukatívne knihy, účelom prezentovaného segmentu je nielen deti zabaviť, ale predovšetkým cizelovať pozitívny vzťah ku knihám a rozvíjať všeobecné zručnosti. Tematicky všestranná tvorba pre najmladšie ročníky je, podobne ako v minulosti, zdobená prevažne ilustráciami, fotografie sú zastúpené v omnoho menšej miere. Súčasnú knihu pre deti sa však markantne líšia od predchodkýň v prvom rade rôznorodosťou použitých materiálov (látka, plast, samolepiaci papier, kov a magnetické pásiky atď.) a využitím moderných knihárskych technológií, ktoré za pomerne nízke náklady umožňujú vyrábať presné výsekové formy rozmanitých tvarov s atraktívnymi povrchovými úpravami. Neprekvapí, že podiel zahraničnej produkcie v obchodoch výrazne prevyšuje počet slovenských titulov. „*Otázka znie, či je to dobré alebo zlé. Dobré je to pre konzumenta, lebo dostane za relatívne dobrú cenu relatívne dobrý produkt. Je to zlé pre našich vydavateľov, pretože oni svojimi cenami nedokážu konkurovať zahraničným vydavateľom*“, reagoval Peter Valach na túto skutočnosť. Aké typy edukatívnych kníh teda knižný trh ponúka? Pre deti od troch mesiacov sú to napr. látkové knihy, ktoré vďaka použitému materiálu nevyžadujú priamu asistenciu rodiča, či tzv. kontrastné knihy, ktoré pomáhajú rozvíjať jemné motorické zručnosti a stimulovať hmat, sluch a zrak. Obdobnú funkciu plnia tiež

hmatové knižky, do ktorých sú zakomponované špeciálne povrchové materiály (napr. parciálny UV lak). Pre staršie deti, ktoré si osvojujú prvé slová, je vhodné zaobstarať tituly obsahujúce jednoduché obrázky s pomenovaním. Tie často znázorňujú objekty vyskytujúce sa v okolí recipienta. Deti staršie ako šesť mesiacov nepochybne ocenia tituly s prepracovanými systémami pohyblivých alebo trojrozmerných (pop up) prvkov, príp. s maňuškami, puzzle, samolepkami či elektronickými zariadeniami ako integrálnymi súčasťami knižných väzieb. Deti predškolského veku majú okrem bohatého výberu textových kníh k dispozícii tiež široký sortiment výukových kartičiek a pracovných zošitov zahŕňajúcich maľovanky, bludiská alebo vystrihovačky, ktorých cieľom je najmä precvičovať prácu s rukami.

NEPREBÁDANÉ ZÁKUTIA KNÍHKUPECTIEV

Osviežujúcim doplnkom fóra mladých knižnično-informačných špecialistov bolo vystúpenie reprezentantov malých, zato – minimálne na lokálnej úrovni – uznávaných slovenských vydavateľstiev, ktorí účastníkom umožnili nazrieť do ich kuchýň a prelístovať si tituly, ktoré pomáhali formovať históriu týchto spoločností. Po Jane Hoschek Hoffstädterovej z bratislavského vydavateľstva E. J. Publishing a Slavovi Sochorovi z vydavateľstva Literárna bašta, sídliaceho v Banskej Bystrici, na pódium vystúpil predposledný prednášajúci seminára Adam Berka. Ten prítomným predstavil produkciu bratislavského vydavateľstva a kníhkupectva 82 Book & Design Shôp a zároveň priblížil osobný príbeh, ktorý stál za vznikom tohto podniku. „Vydavateľstvo osemdesiat dva“ bolo založené v roku 2012 a jeho sortiment pôvodne zahŕňali knihy o architektúre, dizajne a umení. Od roku 2017 sa Adam Berka venuje aj vydateľskej činnosti: *Ilustrovaná ústava Slovenskej republiky*, Štefánik – muž činu a ďalšie Berkove diela sú doplnené autorskými, respektíve preloženými titulmi literatúry faktu a ilustrovanými knihami pre deti aj dospelých. Výraznými kameňmi v mozaike identity vydavateľstva sú pestrosť a premyslený knižný dizajn. Portfólio predávaných publikácií kníhkupectva reflektuje záujmy a skúsenosti samotného majiteľa. Ako uviedol, „*tým, že sa dnes (na seminári – poznámka J. V.) zaoberáme či už tvorbou jednotlivcov – autorov, alebo tvorbou, produkciou malých vydavateľov,*

tak je pekne vidieť osobnosť každého človeka, ktorá sa zrkadlí v jeho práci“. Zdôraznil, že hoci sa tvorba vydavateľstva nezaobíde bez spolupráce s externými partnermi (redaktormi, ilustrátormi, dizajnermi), jeho fungovanie zabezpečuje vo vlastnej réžii. V tejto súvislosti spomenul kľúčové výzvy, ktoré vyvstávajú v procese navrhovania knihy (je navrhovaná kniha dôstojným nosičom svojho obsahu?; dokáže vydavateľstvo použiť vyhradené prostriedky efektívne?; aká je miera environmentálnej záťaže pri produkcii daného titulu?; budú zákazníci ochotní si knihu kúpiť? a pod.). V závere príspevku vyjadril presvedčenie, že vydavateľ nemusí striktne sledovať trendy kupujúcich. Na príklade leporela pre dospelých, ktoré nezaznamenalo komerčný úspech, poukázal na skutočnosť, že tvorcovia by sa nemali obávať zlých rozhodnutí. „*Je dobré niekedy posúvať latku citlivosti čitateľstva – publika. Treba čitateľom dávať nové veci,*“ dodal.

Posledné minúty riadneho programu seminára boli vyplnené príspevkom Moniky Dankovej a Olgy Doktorovej zo Štátnej vedeckej knižnice (ŠVK) v Banskej Bystrici, ktorý bol venovaný vydavateľskej činnosti knižníc zriadených Ministerstvom kultúry SR, t. j. Slovenskej národnej knižnice, Univerzitnej knižnice v Bratislave, ŠVK v Banskej Bystrici, ŠVK v Košiciach, ŠVK v Prešove a Slovenskej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči. Primárnym cieľom rozvíjania týchto aktivít je výmena poznatkov i skúseností a zverejňovanie výsledkov výskumov v oblasti knihovníctva a informačnej vedy, dejín knižnej kultúry a literatúry, bibliografie, biografistiky, ochrany kultúrneho dedičstva atď. Monika Danková konštatovala, že odborné zameranie publikácií, vydávaných predmetnými ustanovizňami, je formované predovšetkým dostupným autorským zázemím. Z tohto dôvodu je prirodzené, že sa edične profilujú vybrané – na vedecovskýskumnú činnosť spôsobilé – pracoviská knižníc. Pre zmysluplné fungovanie daného segmentu však musia byť akcentované i systematickosť a koncepcné ponímanie. Ako uviedla, „*knižnice musia plánovať a vopred vedieť, čo chcú vydávať, z akého dôvodu a či na to majú podmienky a predpoklady.*“ Celkovú kvalitu edičných výstupov knižníc podmieňuje niekoľko faktorov, počnúc úrovňou tvorivosti a seriózneho prístupu edične činných osôb či pracovníkov zodpovedných za redakčnú a grafickú úpravu, končiac výškou finančného krytia vydavateľských projektov a technickou vybavenosťou zainteresovaných pracovísk. Produkcia knižníc pozostáva najmä z interných materiálov (správy o činnosti organizácií, propagačné tlačoviny, metodické príručky atď.), periodických publikácií, odborných i populárno-náučných monografií, slovníkov, zborníkov, bibliografií a rozličných špeciálnych

Účastníci seminára. Zdroj: Marek Durdiak

dokumentov. Prezentujúca ocenila skutočnosť, že v poslednom období postupne narastá počet titulov vydaných knižnicami rezortu kultúry, ktoré prispievajú jednak k propagácii činností týchto inštitúcií, jednak k budovaniu pozitívneho imidžu zo strany odbornej i laickej verejnosti, doma i v zahraničí. Monika Danková vystúpenie ukončila prehliadkou vybraných výsledkov vydavateľskej činnosti jednotlivých knižníc a poukázala na spôsoby propagácie tejto činnosti (formou informácií zverejnených na webových stránkach, sociálnych sieťach, v ponukových katalógoch a pod.), ako i na niektoré špecifiká príznačné pre tú-ktorú knižnicu. Doplnila, že „*edičná činnosť ako fenomén*

nesporne patrí do knižničnej činnosti. Je vítaným, osožným a potrebným spetrením knižnično-informačných aktivít v celkovom kultúrnom kontexte (...) a knižnice sa jej musia venovať systematicky a cielavedome.“

Organizátori seminára ukázali, že syntéza overených a neošúchaných postupov, sprostredkovanie všeobecných poznatkov i osobných skúseností, ale aj namiešanie kokteilu osobitých rečníkov je ideálny spôsob, ako zabezpečiť nepretržitú pozornosť poslucháčov rôznych profesií. Niet pochyb o tom, že organizátorom sa podarí udržať silnú kondíciu podujatia aj v budúcnosti.

POZNÁMKY

- ¹ Záznamy z podujatia sú dostupné na <https://youtu.be/52yzmsb4hB0> a https://youtu.be/j_LjE54scXQ.
- ² Bližšie pozri ARCE, 2019, s. 11.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

ARCE, Darina. Stano Lajda a jeho (ilustračná) tvorba. In LAJDOVÁ, Nataša – URÍKOVÁ, Ivana. *Stanislav Lajda : výberová personálna bibliografia*. Žilina : Krajská knižnica v Žiline 2019, s. 11. ISBN 978-80-99945-00-6.